

УДК 785(477.72)

Віта Шеремет

**ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ ФОЛЬКЛОР ХЕРСОНЩИНИ
(З РУКОПИСІВ ВІКТОРА КИСІЛЯ)**

У статті відображено музично-інструментальні традиції Херсонщини за матеріалами польових досліджень музикознавця-етнографа Віктора Кисіля. Проаналізовано записи фольклору в рукописах дослідника, дано характеристику віднайдених музичних інструментальних традицій, визначено практичну цінність рукописів В. Кисіля.

Ключові слова: Херсонщина, музична культура Таврії, традиції музикування, інструментальний фольклор, скрипкова традиція.

Віта Шеремет

**ИНСТРУМЕНТАЛЬНЫЙ ФОЛЬКЛОР ХЕРСОНЩИНЫ
(ИЗ РУКОПИСЕЙ ВИКТОРА КИСИЛЯ)**

В статье отражены музыкально-инструментальные традиции Херсонщины по материалам полевых исследований музыковеда-этнографа Виктора Киселя. Проанализированы записи фольклора в рукописях исследователя, охарактеризованы найденные музыкальные инструментальные традиции, определена практическая ценность рукописей В. Киселя.

Ключевые слова: Херсонщина, музыкальная культура Таврии, традиции музицирования, инструментальный фольклор, скрипичная традиция.

Vita Sheremet

**INSTRUMENTAL FOLKLORE OF KHERSON REGION
(FROM THE VICTOR KYSIL MANUSCRIPTS)**

The instrumental-performing traditions of the settlers of separate Kherson regions, based on the materials of a musicologist and ethnographer Victor Kysil field studies, are represented. A folklore situation in Kherson region is difficult and insufficiently researched, that is why the purpose of this article is a representation of V. Kysil manuscripts, the studying of which allows to complete our knowledge about the region's music traditions. The folklore records and researcher's introductory comments analysis was implemented. The characteristic of the founded musical instrumental traditions, musical instruments and folk performers was given.

Researches of the musicologist-ethnographer V. Kysil are alternated with scientific expeditions under the leadership of an outstanding scientist-folklorist I. Matsiievskiy by the term of studies, and they are often coincided by the districts that were subject for research. Studying of I. V. Matsiievskiy materials and V. I. Kysil records, the similarity of their findings, allow to make a conclusion about the nonrandomness, constancy of traditions in certain areas of their existence.

Manuscript analysis of the researcher has revealed that a specific weight of instrumental music is significantly less than the vocal music in traditional Kherson region society life, but its positions are still stable in home music making, during family and religious holidays. The most used instruments in traditional musical everyday life are a violin, harmonica, accordion, mandolin, domra, balalaika, tambourine, drum and others. The identified instruments are used in amateur individual and ensemble playing by their functions in a folk everyday life.

The manuscripts of an author single out four violin folk traditions in Kherson region in general: traditions of Boiky, Lemky, Poltava region and Shahany.

V. Kysil indicates that he could not have recorded especially folk violinists of local origin in Kherson region, although the memories of local residents about such musicians in Belozerka village of Kherson region were preserved.

Instrumental folklore music making is saved the most between the migrants from Carpathians, and is widely represented in “boyky” violin tradition, where the basic instrumental genre is “kolomyika”.

The most common genre of instrumental music of not Carpathian origin is music “for dance” (by A. Ivanytskyi): kozachok, hopak, polka, cracovienne, karapet etc.

It should be mentioned that, by the manuscript materials, a dominant is owned by the Ukrainian instrumental traditions in traditional music culture of multiethnic Tavria subregion. Among them are Carpathian, Poltava region and South Ukrainian folk music making traditions. Traditional Kherson instrumental art, in most cases, has amateur origins, but acquired the features of folklore existence.

A practical value of V. Kysil manuscripts consists in the fact, that this work could complete the scientific searches of the specialists and give the guidelines for unexplored folklore layers, which need the further development.

Key words: *Kherson region, Tavria music culture, music making traditions, instrumental folklore, violin’s tradition.*

Етнографічна картина Херсонщини, або Північної Таврії – субрегіону Північного Причорномор’я, формувалася протягом багатьох століть. З плином історії тут поєдналися долі людей та культурні надбання представників багатьох етносів, у результаті чого утворився специфічний культурний простір: нашарування та міксування побутових і художніх традицій населення. Сьогодні Херсонщина продукує надзвичайно складні, цікаві, але малодосліджені процеси у традиційній культурі народів, які осіли на таврійських землях і продовжують плекати духовність, традиції та історію свого краю та України загалом. У таких обставинах, беззаперечно, актуальним залишається вивчення усіх складових духовної культури мешканців регіону.

У контексті наукового дослідження автора статті певне зацікавлення викликає традиційна народно-інструментальна культура: побутуючі інструментальні традиції та інструменти, види й жанри інструментальної музики у Таврійському субрегіоні (частині Причорномор’я). Наукові розвідки музичного фольклору Херсонщини знаходимо у працях українських, мистецтвознавців В. Другальова [4], який висвітлював розвиток і стан пісенної культури й обрядів цього регіону. С. Чернявська [18] та С. Кириєнко [7] описували музично-етнографічні записи і фольклор Північного Причорномор’я кінця XIX–XX століття, О. Макаренко [8] та О. Мурзіна [14] здійснювали системну характеристику фольклорних традицій Херсонщини. Дослідження традиційної інструментальної культури Таврії активізувались із середини 80-х рр. XX ст. і тривали до початку XXI ст.; їх провели ряд фольклорних експедицій та компактно представлені у збірці наукових статей під загальною редакцією І. Мацієвського [13]. Матеріали збірника містять характеристику різних жанрів фольклорної традиції окремих районів Херсонщини, окреслюють важливі питання дослідження, збереження та пропаганди фольклору в регіоні. Але уявлення про фольклор, умови побутування фольклорних музичних традицій краю були б неповними без розвідок відомого дослідника фольклору Херсонщини Віктора Кисіля [1; 9; 10; 11; 15; 16].

Мета статті – описати та проаналізувати рукописи Віктора Кисіля, які ще не представлені у наукових виданнях, зокрема їх частину “Інструментальна музика Херсонщини”, котра містить записи традиційних інструментальних награвань, а також, фольклорні виконавські традиції, що дасть змогу поповнити знання про побутування інструментарію, основні жанри музики та форми музикування в традиційному середовищі регіону.

Віктор Іванович Кисіль – музикант-етнограф, заслужений працівник культури України, методист Херсонського центру народної творчості, здійснив значний внесок у вивчення інструментального фольклору на таврійських землях. Його багаторічна пошукова праця втілилась у серії рукописів за матеріалами польових досліджень фольклорно-музичних

традицій Херсонщини. Перші поодинокі розвідки В. Кисіля починалися ще у 70-х рр. ХХ ст., згодом було здійснено ряд експедицій: у 1985–1988 рр. та 1992–1997 рр., з ініціативи музикознавця і разом із групою студентів музично-теоретичного факультету Київської консерваторії, на чолі із завідувачем кабінету музичної фольклористики О. Мурзіною, а також за участю студентів теоретичного відділення Херсонського музичного училища. Продовженням збирацької роботи дослідника стало створення фольклорного ансамблю “Венцерада”, до якого увійшли студенти Херсонського державного музичного училища; в репертуарі ансамблю – зразки тільки традиційних награвань мешканців певних районів Таврії, які є знахідками В. Кисіля.

Копітка праця дослідника з вивчення музичного (пісенного та інструментального) фольклору Херсонщини полягала в підготовці, організації та проведенні експедицій з власної ініціативи і майже за власний кошт. Важливим фактом є те, що розвідки музикознавця-етнографа за терміном (роками) досліджень чергуються з науковими експедиціями під проводом видатного науковця-фольклориста І. Мацієвського, а за районами які підлягали обстеженню, – часто співпадають. Аналіз матеріалів І. Мацієвського і записів В. Кисіля, подібність їх висновків дає змогу зробити умовивід про невідповідність, сталість традицій у певних ареалах їх побутування.

Доробком В. Кисіля є рукопис із 24 книг, що містять розшифрування магнітофонних записів музикування, співу та розповідей респондентів під час польових досліджень, а також власні анотації, коментарі, рукописні статті, присвячені постатям фольклорних виконавців та певним інструментальним традиціям.

Рукопис В. Кисіля – це виготовлені власноруч книги, без нумерації томів, але з власними назвами (титульні аркуші підписані здебільшого від руки або надруковані на друкарській машинці) (фото 1; 2). Матеріали рукописів не друкувались і до тепер зберігаються у книгосховищі Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олесея Гончара, куди передав їх автор.

Надзвичайно цікавими у рукописі є зафіксовані розповіді респондентів про історію свого роду або села, про трагічні події депортації людей на Херсонщину із західноукраїнських земель, з Бессарабії та багатьох куточків колишньої Російської імперії, а згодом – Радянського Союзу. Далі у книгах вміщені записи зразків фольклорних мелодій з даними паспортизації та коментарями дослідника.

Відомо, що сфера вжитку традиційної інструментальної музики загалом вужча порівняно з вокальною (на півдні України це має виразний характер), інструментальний фольклор носить підпорядковане значення: здебільшого функціонує під час свят, весіль, і більша його частка існує як супровід до співу або танцю [6, с. 244–245, 254]. У рукописах В. Кисіля знаходимо нотації музичних фольклорних зразків у вигляді партитур, коли занотовано спів, супровід на інструменті (скрипці або гармошці) та ритмічний супровід (бубон або будь-який шумовий інструмент).

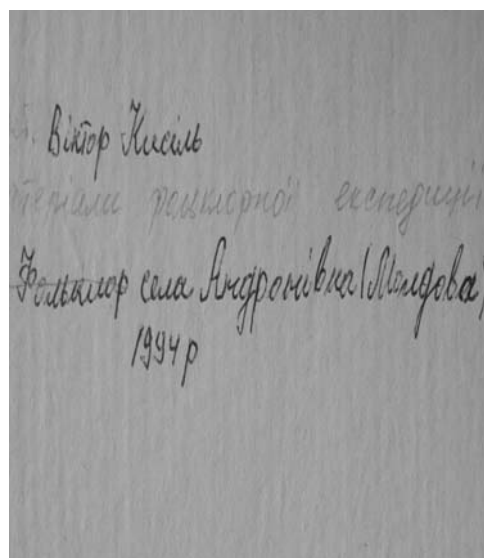

Фото 1

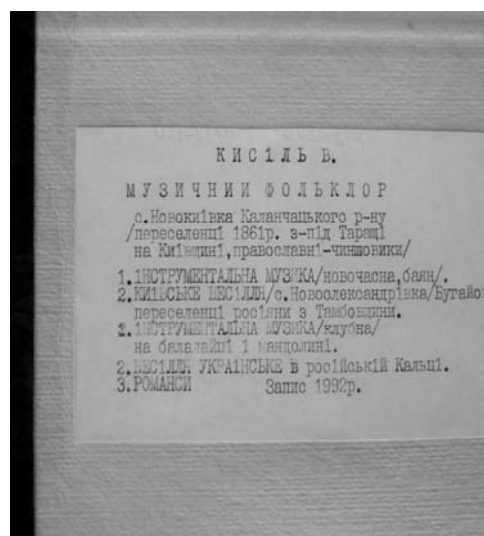

Фото 2

У передмові до одного з томів В. Кисіль зауважив, що зафіксований інструментальний матеріал – це, переважно, самодіяльна, усно-письмова культура, що набула певних рис фольклорного побутування, проте у рукописі наявні й справжні фольклорні традиційні награвання: гармоніста О. Демиденка з с. Новопавлівки Каланчацького району, скрипалів П. Бутрея, М. Славича зі с. Чернобаївки Білозерського району.

Велику увагу автор рукописів приділив записам скрипкових традицій регіону, серед яких найбільший масив утворює інструментальний фольклор депортованих на Херсонщину бойків. Дослідник зазначив, що у карпатській Україні, яка представлена на Херсонщині бойківськими і лемківськими компактними поселеннями, частка інструментальної музики значно більша, ніж у інших регіонах, зокрема на півдні України, а престиж скрипаля беззаперечний, і тим пояснюється велика питома вага західноукраїнських за походженням скрипалів у скрипковій традиції Херсонщини. Віктор Кисіль виділив потужнішу *бойківську* та менш представлену *лемківську* традицію.

Бойківська традиція була зафіксована у селах Дудчани Бериславського району (скрипалі Іван Славич, Михайло та Дмитро Лісканичи), Гаврилівка (брати Семен і Дмитро Найдю), Михайлівка (брати Федір та Іван Макухи), Золота балка Нововоронцовського району (Іван Дзюндзя), а також у селі Чернобаївка Білозерського району (Петро Бутрей, Микола Славич), де на момент дослідження бойківська скрипкова традиція була збережена у великій сім'ї “родаків-Бутреїв” (так їх називали односельці). Віктор Кисіль вказав, що бойки грають дуже технічно, надто орнаментовано, зі своїми прийомами орнаментування. В ансамблевій грі збереглися традиції смичкового ансамблю: скрипка–мелодія, скрипка–супровід, бас. За матеріалами рукопису В. Кисіля спостерігаємо, що основним жанром бойківських інструментальних та вокально-інструментальних композицій є коломийки, наприклад: коломийки “Шлюбна”, “Боберська”, “Яблінська”, “Коломийка Мотика” (Мотик – скрипаль з Боберки, Турківського р-ну на Львівщині) [1, с. 4].

Заслугує уваги книга рукопису “Скрипаль Микола Славич”. Віктор Кисіль пише, що Микола Славич не є чисто фольклорним музикантом, хоча народився у сім'ї професійного фольклорного скрипаля і змалку грав на скрипці. Його виконавська манера формувалась під враженням від поїздки до Америки, де він побачив, як бережуть давні традиції у бойківській діаспорі, а також від гри сучасних скрипалів Боберки (Турківського р-ну на Львівщині) та депортованого з Боберки бойківського скрипаля Петра Бутрея (с. Чернобаївка на Херсонщині), але односельці (чорнобаївці) підтверджують, що музика Миколи Славича – істинно боберська і справжня бойківська [15, с. 4]. Наводимо сторінку з прикладами занотованих награвань Миколи Славича (фото 3). Віктор Кисіль вказує, що скрипаль грає переважно на двох верхніх струнах. Ритмічна структура коломийки “Стара” несинкопована, подрібнена, тема побудована у формі, подібній до рондо А+В+С+А1, найпоширеніші види мелізмів – це мордент і форшлаг, тональний план – чергування *d-moll* й *D-dur*. Форма коломийки, мелізматики, тональність *D – dur* – найхарактерніші у скрипковій традиції Бойківщини, про що дізнаємося з монографії “Музика Бойківщини” М. Хая [17, с. 84]. У нотаціях В. Кисіля знаходимо значну кількість коломийок, яким властиві наведені ознаки, що доводить автентичність таких награвань, належність їх саме до бойківської фольклорної традиції. Автор рукопису зазначає, що гра скрипаля чітка, технічна (переважно на детаще) орнаментована. Віктор Кисіль пояснює, що вдався до спрощення запису деяких моментів ритміки та мелізматики, бо в першу чергу призначав свої записи для широкого кола аматорів, керівникам самодіяльних вторинних фольклорних колективів з метою відродження та збереження згасаючих музичних традицій.

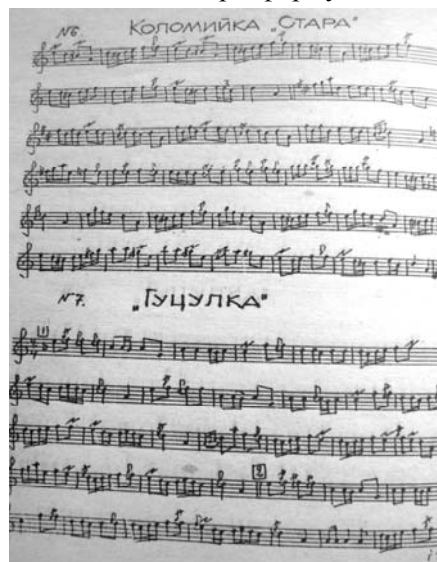

Фото 3

Дослідник зазначає, що *лемківська* скрипкова традиція за походженням близька до бойківської, але помітно відрізняється манерою гри, “вокальнішою” мелодією, не затіненою мелізмами (у рукописі представлена невеликою кількістю зразків фольклорних мелодій). Лемки, депортовані зі сіл Нанова Хирівського району, Береги, Лодина, Нижньо-Устрицького району (назва району до 1952 р.) Дрогобицької (нині Львівської) області, мають компактне поселення у с. Зміївка Бериславського району на Херсонщині, та невелика кількість лемків, депортованих з Лютовиськ (колишній Нижньо-Устрицький р-н Дрогобицької обл.) переселені у с. Дудчани Нововоронцовського р-ну. Дослідник наводить враження бойків з Дудчан про лемків “зміївців” (с. Зміївка), ще за їх життя на батьківщині (у Карпатах): “Вони й одягались більше як городяни...” [16, с. 2]. У характеристиці лемків відчувається акцент на своєрідній стильності, “академізмі” їх менталітету, що здатне відобразитися й на манері гри.

За нотатками В. Кисіля, питома вага традиційної фольклорної інструментальної музики на весіллях значно зменшилась, але її позиції ще міцні у домашньому музикуванні, на родинних святах, під час Великодніх свят. На підтвердження того у рукописі В. Кисіля знаходимо вислів одного з респондентів із бойківської громади, сина скрипаля Петра Бутрея з Чорнобаївки: “... не пам’ятаю такої неділі, крім Великого посту, щоб ми у когось не збирались, не співали і не танцювали під скрипку” [15, с. 1].

Автор рукопису вказує на те, що фольклорних скрипалів-автохтонів на Херсонщині йому записати не вдалося, хоча збереглися спогади місцевих жителів про таких музикантів у смт Білозерка (прізвиська Шека і Река), у Кардашинці Голопристанського, у Пролетарці Цюрупинського районів. Дослідник пояснює таке становище низьким авторитетом скрипалів у місцевих селян і наводить вислів мешканців с. Правдине Білозерського району: “Скрипач це не хазяїн, хазяїн грає на балалайку, гармошку”, а також впливом місцевого менталітету: без супроводу на інструменті співають весільні пісні, більшість гуртових вуличних пісень; інструментальну музику використовують при співі танцювальних пісень і частівок [16, с. 1]. На нашу думку, слабка життєздатність місцевих скрипкових традицій має глибші причини, що пов’язані з комплексом етнорегіональних особливостей Херсонщини: природно-географічними умовами регіону, історичними умовами життя, типами побутового виробництва та спілкування між людьми. Підтвердження такої думки знаходимо в роботі С. Грици “Трансмісія фольклорної традиції”, де авторка обґрунтовує тези щодо розвитку фольклору в просторі і часі, його стратифікації та диференціації, а також доводить тісний зв’язок цих процесів із природно-ландшафтними умовами етнографічних територій, хронологічними умовами життя, сонячно-біологічним часопростором, рівнем соціально-економічного розвитку етнографічних регіонів, міжетнічними контактами тощо [2, с. 3, 7–13].

У ході багаторічної пошукової роботи на Херсонщині В. Кисіль зумів віднайти та визначити, крім *бойківської* і *лемківської* фольклорних скрипкових традицій, існування ще таких, як *шаганська* й *полтавська* традиції. “Шаганська” скрипка у селах Високопільського району (Новопетрівка, Нововознесенське), Великоолександрівського району (Новомиколаївка, Новопавлівка), Нововоронцовського району (Нововоскресенськ) та інших з’явилася внаслідок переселення ще у період Першої світової війни (1914 р.) мешканців з міст Миколаєва, Вознесенська, Воскресенська. Віктор Кисіль вважає, що це були “строкарі” – сезонні робітники, які на літо наймалися на різні роботи. Через мандрівний спосіб життя їх ще й нині звуть “шаганці” або “шагани” (від російського “шагать”). Дослідник зауважує, що гра “шаганців” відзначається певним “міським” звучанням (адже батьки скрипалів проживали в південних містах Вознесенську, Миколаєві та ін.), у грі наявні елементи нюансування, артикуляції, реєстрові барви, але менше мелізматика [16, с.13–19]. Віктор Кисіль зумів зафіксувати гру шаганських скрипалів Дмитра Чернієнка (с. Новомиколаївка Великоолександрівського р-ну), Миколи Перепелиці (с. Широка Балка Білозерського р-ну). Гра згаданих музикантів – це зразок міської скрипкової традиції міст півдня України, що збереглася завдяки консервативним сільським умовам. За коментарями автора рукопису, давніших традицій у названих селах виявлено не було. Якщо звернути увагу на зафіксований музичний матеріал, то стає зрозумілим, що “шаганці” використовують у грі всі струни скрипки, на відміну від бойківської традиції (бойки грають переважно на двох верхніх струнах) [1, с. 2].

Виконувані скрипальми “Гопак”, “Яблучко”, “Сербіанка”, “Руськослов’янський” танець, – це то мелодії, популярні колись у південних містах, і це зміцнює думку про міські витoki “шаганської” традиції. Цікавий факт: всі літні скрипалі грають на чеських інструментах фірми “Страдіварі” [16, с. 14].

Найменше представлена *полтавська* традиція. Зразки фольклорних мелодій були записані від Федота Ластовецького (у його понад 80-річному віці), який від народження (1902 р.) до 1933 р. проживав на хуторі Павлівщина, біля Лубнів Полтавської обл., а згодом переїхав у м. Скадовськ Херсонської обл., де грав на гармошці у місцевих капелах. Скрипаль змалку грав дуєтом з дядьком, від якого і навчився гри на скрипці, добре знає “втору”, типowo полтавську, унікальну для Херсонщини. Дослідник зазначив, що манера гри Ф. Ластовецького – високотехнічна, варіативна, добре грає як соло, так і акомпанемент (є окремих запис акомпанементу, зроблених при розшифруванні). Зафіксовано такі мелодії: “Гопак”, “Полька”, “Тетяна”, “Сербіанка” та інші. Приводимо запис мелодій “Тетяна” (фрагмент) та “Сербіанка” (фото 4). [16, с. 2–3]. Аналіз нотного тексту свідчить про використання всіх струн скрипки, вміння грати у високому регістрі. В обох композиціях тональний план утворений чергуванням варіацій у паралельних тональностях (*d-moll – F-dur*). Мелодіям притаманне помірне прикрашення мелізмами, стійкіша квадратність періодів на відміну від бойківських коломийок, де частим є їх розширення.

Фото 4

У коло зацікавлень В. Кисіля потрапили й виконавці на таких інструментах, як балалайка, мандоліна, гармошка, баян, акордеон, а також ансамблі: акордеон, ударна установка власного виготовлення, спів; акордеон, бухало; гармошка, бубон. Деякі музиканти раніше грали у самодіяльних оркестрах, де навчалися “з рук”, на слух або по цифровій системі, інші – мали певну музичну освіту (або закінчували курси гармоністів при культурно-освітньому училищі) а тепер грають для себе та сім’ї. Більшість репертуару – це самодіяльні усно-письмові композиції або кітч.

Під час експедиції до Каланчацького району (с. Новоолександрівка) було зафіксовано гру балаласчника і мандолініста О. Грищенка, який вчився гри на балалайці та мандоліні у самодіяльному оркестрі, на слух. Респондент грає на балалайці гітарного строю ля-фа#-ре. Наводимо приклад польки у властивому для балалайки акордовому викладі (фото 5), в рухливому темпі та з типовою для такого танцю ритмічною будовою мелодії. Тема польки – простої двочастинної репрізної форми, що у фольклорі має прототип у вигляді заспіву та приспіву (або пісні та інструментального перегравання). Записаний зразок є типовим прикладом клубного репертуару [9, с. 1; 11, с. 3].

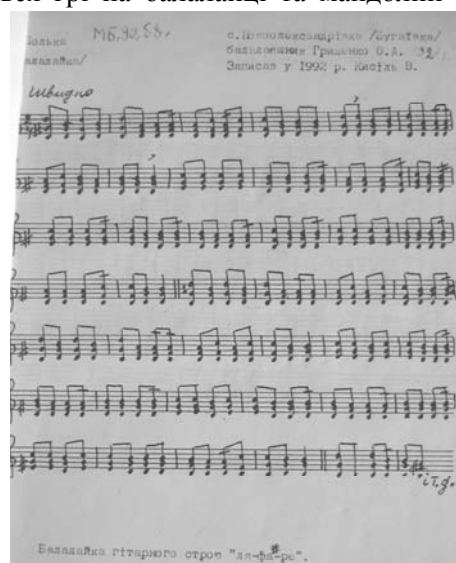

Фото 5

Цікаві зразки до і післявоєнної вокально-інструментальної музики (жартівливі танцювальні пісні, частівки і т. ін.) вдалося записати В. Кисілю від сім’ї Анатолія Глотки (гармонь) та Меланії Кантемирової (спів, бубон) із села Велика Андронівка. Віктор Кисіль відзначив неабиякий музичний талант виконавців, завдяки чому їх музика користувалася значним попитом у селі [10, с. 1; 11, с. 1].

У Новопавлівці Каланчацького району дослідник зафіксував фольклорну традицію у грі гармоніста О. Демиденка родом із села Майданівка Глобинського району на Полтавщині, де він проживав до 1984 року. Уважний розгляд нотації гри О. Демиденка (фото 6) підказує фольклорне походження виконуваних мелодій (“Горлиця”, “Горлиця і Петрусь” та інших): програмність назв діапазон мелодії у межах одного періоду не більший за квінту, сексту, рідше октаву, – нагадує награвання на скрипці в межах першої позиції. Варіативність відбувається здебільшого за рахунок ритму та теситури, ладотональний план мелодії не змінюється, інтонаційно мелодія діатонічна; партія правої руки рухлива, технічна. Віктор Кисіль зазначив, що О. Демиденко – найталановитіший виконавець з багатьох тих, кого доводилося чути на Херсонщині, в його грі простежуються давні скрипкові *полтавські* традиції [11, с. 1, 8].

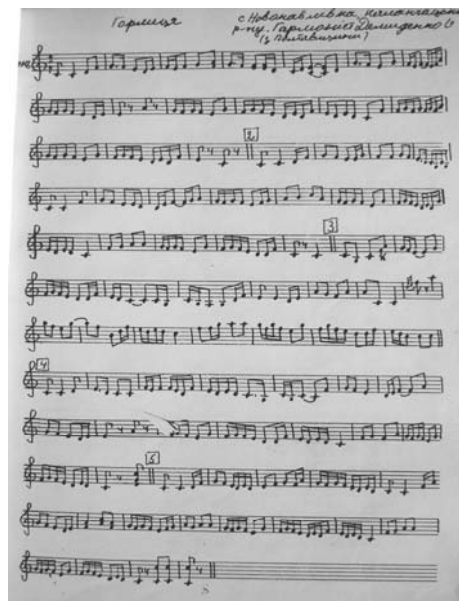

Фото 6

Отже, вивчення матеріалів рукопису показало, що питома вага інструментальної музики в житті традиційного суспільства на Херсонщині значно менша від вокальної, але її позиції ще стійкі у домашньому музикуванні, під час сімейних та релігійних свят. Найуживаними у традиційному музичному побуті в обстежених районах Херсонщини є такі інструменти, як скрипка, гармошка, баян, акордеон, мандоліна, домра, балалайка, бубен, бухало, рубель, барабан та ін. Виявлений у регіоні інструментарій представляє всі основні типи інструментів відповідно до класифікації Е. Горнбостеля–К. Закса, що підтверджується висновками згаданих вище експедицій під проводом І. Мацієвського) [12, с. 105].

У традиційному побуті перелічені інструменти застосовують як у індивідуально-любительському, так і в ансамблевому музикуванні. В індивідуально-любительській практиці на Херсонщині трапляються здебільшого скрипка, гармошка (баян, акордеон), балалайка; в ансамблевій грі застосовують різні поєднання згаданих інструментів з обов’язковим введенням будь-якого ударного або шумового інструмента для забезпечення ритмічної стійкості.

Ансамблева форма музикування представлена сімейними дуетами, тріо, де інструменти виконують супровід до співу або танцю. Традиційне інструментальне мистецтво Херсонщини у більшості випадків має самодіяльні витоки, але набуло рис фольклорного побутування, за А. Іваницьким, це такі ознаки: усне збереження мелодій, варіативність, імпровізаційність, жанрова диференціація (за функціональним призначенням музики) [5, с. 12].

Традиції фольклорного музикування найбільш збережені серед переселенців із Карпат і найкраще представлені у *бойківській* скрипковій традиції, де основним інструментальним жанром є *коломийка*. Серед бойківських музикантів зберігаються традиції скрипкового ансамблю.

Найпоширеним жанром інструментальної музики некарпатського походження є музика “до танцю” (за класифікацією А. Іваницького [6]): козачок, гопак, полька, краков’як, карапет та нетанцювальні мелодії, що представлені супроводом до народних пісень і тих, що є кітчем (артефакти масової культури).

За матеріалами рукопису В. Кисіля, у народній традиційній музичній культурі поліетнічного Таврійського субрегіону найбільш представлені карпатські, полтавські, південноукраїнські фольклорні традиції музикування, тобто етнокультурна домінанта у сфері традиційного інструментального фольклору належить українським інструментальним традиціям.

Практична цінність рукописів В. Кисіля полягає в тому, що ця праця спроможна доповнити наукові пошуки музикознавців і спрямувати їх зусилля на недосліджені фольклорні пласти, які потребують подальшого розроблення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грають і співають бойки Чорнобаївки [Ноти] / [уклад. В. І. Кисіль]. – Рукопис (ксерокопія). – Херсон : [Б. в.], 1994. – 32 с.
2. Грица С. Й. Трансмісія фольклорної традиції: етномузикологічні розвідки / С. Й. Грица. – Київ–Тернопіль : “Астон”, 2002. – 227 с.
3. Другальов В. В. Історія, розвиток та сучасний стан пісенної культури і обрядів Голопристанщини: За підсумками досліджень фольклорно-етнографічних експедицій до Голопристанського району / В. В. Другальов. – Херсон : “Просвіта”, 2001. – 140 с.
4. Другальов В. В. Про деякі аспекти взаємодії різнопереселенських музичних традицій українців на херсонщині / В. В. Другальов // Заселення півдня України: проблеми національного та культурного розвитку: наук. доповіді міжнародної наук. метод. конференції (21–24 травня 1997 р.). Херсон, 1997. Ч. 2 С. 264–266.
5. Іваницький А. І. Український музичний фольклор: підручник / А. І. Іваницький. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 314 с.
6. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість / А. І. Іваницький. – К. : Музична Україна, 1990. – 335 с.
7. Кириєнко С. І. Музично-етнографічні записи та наукові дослідження фольклору Північного Причорномор'я (кінець XIX–XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.01 “Теорія та історія культури” / С. І. Кириєнко. – Київський національний університет культури і мистецтв. – Київ, 2003. – 19 с.
8. Макаренко О. П. Музичні традиції та сучасність у фольклорі південноукраїнського краю: навчальний посібник / О. П. Макаренко. Миколаїв : МДУ, 2007. 172 с.
9. Матеріали фольклорної експедиції [Ноти] : Пісні с. Новокиївка Каланчацького р-ну та с. Пролетарка Цюрупинського р-ну : збірник. – Рукопис (ксерокопія). – [Б. м.: Б. в.], 1992. – 12 с.
10. Матеріали фольклорної експедиції. Села Виноградове і Велика Молдова [Ноти] : збірник / [уклад. В. Кисіль]. – Рукопис. – Херсон: [Б. в.], 1996. – 18 с.
11. Матеріали фольклорної експедиції [Текст] : Інструментальна музика Херсонщини / [упоряд. В. Кисіль]. – Рукопис. – Херсон : [Б. в.], 1996. – 52 с.
12. Мацієвський І. В. Народна інструментальна музика на Херсонщині / І. В. Мацієвський // Питання дослідження та збереження музичного фольклору Херсонщини: зб. рефератів Всесоюзн. наук. практ. конф. / [упор. І. В. Мацієвський]. – СПб, 1991. – С. 105–112.
13. Мацієвський І. В. Теоретичні та методичні проблеми дослідження, збереження і пропаганди музичного фольклору Херсонщини / І. В. Мацієвський // Питання дослідження та збереження музичного фольклору Херсонщини: зб. рефератів Всесоюзн. наук. практ. конф. / [упор. І. В. Мацієвський]. – СПб, 1991. – С. 27–46.
14. Мурзина Е. Системная характеристика фольклорной традиции юго-западной Херсонщины / Е. Мурзина // Питання дослідження та збереження музичного фольклору Херсонщини / [Упоряд. І. Мацієвський]. – 1991. – С. 52–64.
15. Скрипаль Микола Славич [Ноти] / Обл. центр відродж. нац. культури, Лаб. по вивч. регіон. іст.-культур. типу (ХДПІ ім. Н. К. Крупської) ; [вступ. сл. В. І. Кисіль]. – Рукопис. – Херсон : [Б. в.], 1993. – 31 с. – (Інструментальний фольклор Херсонщини).
16. Скрипалі Херсонщини [Ноти] : [збірка] / [вступ. сл. В. Кисіль]. – Рукопис (ксерокопія). – Херсон : [Б. в.], 1988. – 40 с.
17. Хай М. Й. Музика Бойківщини / М. Й. Хай. – К. : Центр дослідження усної історії та культури, 2002. – 303 с.
18. Чернявская С. А. Обряды и песни села Белозёрки Херсонской губернии / С. А. Чернявская – Харьков : Типография Губернского правления, 1893. – 85 с.

REFERENCES

1. *Hraiat i spivaiut boiky Chornobaivky: Noty* [The playing and singing Boikos of Chornobaivka: musical assembly], 1994, manuscript (photocopy), compiler V. I. Kysil, Kherson, p. 32. (in Ukrainian).
2. Grytsa, S. I. (2002). *Transmissiia folklornoï tradytsii: etnomuzykologichni rozvidky* [Transmission of folk tradition: ethnological and musicological explorations], Kyiv–Ternopil, Aston. (in Ukrainian).
3. Druhalov, V. V. (2001), *Istoriia, rozvytok ta suchasnyi stan pisennoi kultury i obriadiiv Holoprystanshchyny: Za pidsumkamy doslidzhen folklorno-etnohrafichnykh ekspedytsii do Holoprystanskoho raionu* [The history, development and current state of song culture and rituals Holoprystanshchyny: According to the results of research folk ethnographic expeditions to the district Holaya prystan], Kherson, Prosvita. (in Ukrainian).
4. Druhalov, V. V. (1997), Some aspects of the interaction of musical traditions Ukrainian migrants in Kherson region. *Zaseleattia pïvdnia Ukrainy: problemy natsionalnoho ta kulturnoho rozvytku: nauk. dopovidi mizhnarodnoi nauk. metod. konferentsii (21–24 travnia 1997 r.)* [Settling the Southern Ukraine: problems of national and cultural development: Scientific reports of the International Scientific Methodological Conference], part 2, March, 21–24, 1997, Kherson, pp. 264–266. (in Ukrainian).
5. Ivanytskyi, A. I. (2004), *Ukrainskyi muzychnyi folklor: pidruchnyk* [Ukrainian musical folklore: tutorial], Vinnitsa, Nova knyha. (in Ukrainian).
6. Ivanytskyi, A. I. (1990), *Ukrainska narodna muzychna tvorchist* [The Ukrainian folk musical creativity], Kyiv, Muzychna Ukraina. (in Ukrainian).
7. Kyryienko, S. I. (2003), “Ethnomusicological Records and Researches of Folklore of Northern Black Sea Coast (End of the XIX-th – of the XX-th centuries)”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Art criticism), 17.00.01, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, 19 p. (in Ukrainian).
8. Makarenko, O. P. (2007), *Muzychni tradytsii ta suchasnist u folklori pïvdenoukrainskoho kraiu: navchalnyi posibnyk* [Musical traditions and modernity in the folklore of the South region: tutorial], Mykolaiv, MDU. (in Ukrainian).
9. Proceedings of the folkloric expedition [musical assembly]: *Pisni sela Novokyivka Kalanchatskoho raionu ta sela Proletarka Tsiurupynskoho raionu* [Songs of village Novokyivka Kalanchak district and village Proletarka, Tsiurupinsk district]: digest [manuscript, 1992], compiler V. I. Kysil. Photocopy, without places of edition, 12 p. (in Ukrainian).
10. Materials of folklore expedition [Music]. *Sela Vynogradove i Velyka Moldova* [Villages Vinogradov and Greater Moldova] (1992), musical assembly, [manuscript], compiler V. I. Kysil, Kherson, 18 p. (in Ukrainian).
11. Materials of folklore expedition. [Text]: *Instrumentalna muzyka Khersonshchyny* [Instrumental music of Kherson region] (1996), manuscript, compiler V. I. Kysil. Kherson, 52 p. (in Ukrainian).
12. Matsiievskyi, I. V. (1991), Folk instrumental music in Kherson region, *Pytannia doslidzhennia ta zberezhennia muzychnoho folkloru Khersonshchyny: zb. referativ Vsesoiuzn. nauk. prakt. konf* [The questions the study and preservation of folk music Kherson: Compilation of abstracts of the All-Union Scientific and Practical Conference], compiler I. Matsiievskyi, St. Petersburg, 1991, pp. 105–112. (in Ukrainian).
13. Matsiievskyi, I. V. (1991), Theoretical and methodological aspects of the research, preservation and promotion of folk music Kherson, *Pytannia doslidzhennia ta zberezhennia muzychnoho folkloru Khersonshchyny: zb. referativ Vsesoiuzn. nauk. prakt. konf.* [The questions the study and preservation of folk music Kherson: Compilation of abstracts of the All-Union Scientific and Practical Conference], compiler I. Matsiievskyi, St. Petersburg, pp. 27–46. (in Ukrainian).
14. Murzina, O. (1991), System characteristic of folk tradition southwest Kherson region, *Pytannia doslidzhennia ta zberezhennia muzychnoho folkloru Khersonshchyny: zb. referativ Vsesoiuzn. nauk. prakt. konf.* [The questions the study and preservation of folk music Kherson: Compilation of abstracts of the All-Union Scientific and Practical Conference], compiler I. Matsiievskyi. St. Petersburg, pp. 52–64. (in Russian).

15. *Skrypala Mykola Slavych* [Violinist Mykola Slavych]: musical assembly “Instrumental folklore of Kherson region” (1993), manuscript, Regional Center revival of national culture. Laboratory for the Study of Regional historical-cultural type. Kherson N. Krupskaya State Pedagogical Institute, Introductory article by Kysil, Kherson, 31p. (in Ukrainian).
16. *Skrypali Khersonshchyny* [Violinists of Kherson region], (1998), musical assembly, Introductory article by V. Kysil, manuscript (photocopy), Kherson, 40 p. (in Ukrainian).
17. Hai, M. I. (2002), *Muzyka Boikivshchyny* [Music of Boykivshchyna], Kyiv, Research Center of Oral History and Culture. (in Ukrainian).
18. Cherniavskaya, S. A. (1893), *Obriady i piesni sela Bilozerki Khersonskoi gubernii* [The rites and songs of the village Beloziorka of Kherson province], Kharkov, Typography of the Provincial Board. (in Russian).